

از راست:

فرش ماهی، خانه کبیری، کلیسای سورپ سرگیس، مسجد مطلب خان، غسل و خوی و کاروانسرای خان

دیدنی‌های خوی

بازار قدیمی

موقعیت: مابین خیابان طالقانی و امام بازار قدیمی شهرستان خوی در ضلع شرقی شهر حد فاصل خیابان‌های انقلاب، طالقانی و کوچه و باغ‌خانه قرار گرفته است. بازار قدیمی خوی مربوط به زمان صفویه به بعد است اما شالوده اصلی بازار خوی به زمان زندیه و قاجار می‌رسد.

پادشاهان صفویه به خاطر نزدیکی به مرز عثمانی و کنترل ایلات و عشایر مرز نشین توجه زیادی به این شهر کرده‌اند و گاهی از آن به‌عنوان پایتخت تابستانی استفاده می‌کرده‌اند. در زمان حکومت زندیه و قاجار نیز بخش‌های مختلفی به بازار خوی افزوده شد. در حال حاضر این بازار از چند راسته بازار سرپوشیده و سراها و چهارسوق‌ها تشکیل شده است. مصالح به‌کار رفته در ساختمان بازار خوی عموماً از آجر با ملاط گچ و خاک منظور شده و تمام کار توام با سادگی و در بعضی قسمت‌ها با نمای سنگی در چهار سوق‌ها روبرو می‌شویم. همچنین در قسمت پی نیز از سنگ استفاده شده است. این بازار شامل مجموعه آثار مختلفی از جمله سرای میرهاشم، سرای خان، مسجد حاجی بابا، دروازه سنگی و ... است. این بازار به‌علت حوادث طبیعی مثل زلزله صدمات زیادی دیده است. چنانچه در حال حاضر بازار خوی از زمان زندیه به بعد بیش‌تر قسمت‌های آن به‌دستور عباس میرزای قاجار ساخته شده و آثار آهک روی گرمابه محمد بیگ یادآور تزئینات گرمابه وکیل در شیراز است.

مقبره آل یعقوب

این مقبره در خیابان طالقانی روبروی ضلع غربی بازار قدیمی خوی و در داخل بافت قدیمی شهر قرار دارد این بنا دارای سه در ورودی یکی از داخل کوچه‌ای که مقبره در آن واقع است و دو تای دیگر مشرف به خیابان طالقانی است و مناره رفیعی است از آجر و یک گنبد کوتاه با روپوش فلونی.

این مقبره شبستانی دارد که پنجره‌های آن مشرف به حیاط مقبره است و در کنار آن اتاقی است. سقف آن دارای گنبدی است که در زیر گنبد ضریح وجود دارد و محوطه آن آینه کاری شده که فعلاً این آینه‌ها کدر شده‌اند و زیبایی آن به چشم نمی‌خورد. دیوارهای اتاق اصلی در قسمت زیرین با کاشی‌های رنگارنگ پوشیده شده و در پیشانی پنجره‌ای به خیابان اشرف دارد و در حیاط کتیبه‌هایی از آیات قرآن و نقوش شیر و خورشید با کاشی‌های الوان جلب توجه می‌کند.

یک اتاق دیگری نیز در ضلع جنوبی وجود دارد که در آن فرزندان و اقوام آل یعقوب مدفون شده‌اند. در داخل مقبره سنگی بسر دیوار وجود دارد که مردم بنا به اعتقاداتی که دارند نیت می‌کنند و مهر به آن می‌چسباند. اگر مهر به سنگ چسبید حاجت آن‌ها برآورده می‌شود.

مناره شمس تبریزی

مناره شمس تبریزی یا شمس دنبلی برج زیبایی است که در گذشته در وسط باغ مشجری در گوشه شمال‌غربی شهر خوی قرار گرفته بود. امروزه این مناره در میان ساخت و سازهای جدید شهری در محله شمس تبریزی شهر خوی قرار گرفته است. طایفه دنبلی یکی از ایلات کرد غرب کشور بوده که از قرن چهارم تا سیزدهم هجری نفوذ و اقتدار زیادی در دستگاه‌های حکومتی داشته‌اند و در زمان صفویه تا اوایل سلطنت قاجار شهر خوی مرکز حکمرانی دنبلیان و تنها به‌عنوان یک اثر تاریخی مورد بازدید است. تزئینات دروازه ساده است به‌طوری‌که در زیر قوس سنگی قسمت جنوبی در طرفین بازار نقش دو شیر به‌صورت بی‌تحرك و ساده حجاری شده است.

بعضی از مورخین ساختمان مناره شمس تبریزی را به امیر جعفر دنبلی مقلب به شمس الملک متوفی به سال ۵۵۵ هجری قمری که یکی از مشاهیر این سلسله است نسبت می‌دهند ولی این انتساب مورد تردید است.

برخی دیگر آن را کاخ زمستانی شاه اسماعیل صفوی می‌دانند. اعتقاد دارند تزئینات مناره که با شاخ بز کوهی انجام گرفته است حاصل یک روز شکار این پادشاه بود. این بنا مربوط به قرن دهم هجری است.

این بنا به‌صورت مجوف بوده و پلکان مارپیچی از ورودی مناره که در قسمت تحتانی پایین آن قرار دارد به انتهای مناره منتهی می‌شود. پی و حدود ۵ سانتی‌متر از نمای قسمت تحتانی با سنگ ساخته شده و از این قسمت به بعد تمام مناره از آجر است. نمای آجر مناره به‌صورت منظم با کله و شاخ بز کوهی به‌صورت بی‌نظیری تزئین گشته است.

کلیسای فنایی

این کلیسا در شهرستان خوی در روستای فنایی از توابع بخش قره‌سو قرار دارد. این کلیسا (بنا) توسط هیأت ایتالیایی در ردیف آثار متعلق به قرن ۱۸ میلادی معرفی شده است تصرفات انجام شده در بنای کلیسا که ضمن انجام فعالیت‌های پژوهشی و مرمتی در کلیسا به چشم می‌خورد یک مورد حفاری غیرمجاز در جلوی محراب کلیسا و همچنین تخریب سنگ‌های ساختمان کلیسا توسط مردم محل بوده است.

کلیسای مهلذان

کلیسای مهلذان در هشت کیلومتری شهرستان خوی و به فاصله ۱/۵ کیلومتری از جاده آسفالت خوی، تبریز در روستایی به همین نام قرار گرفته است و در حال حاضر در میان مزارع و باغات محصور است. هیئت کلی کلیسای مهلذان در وضعیت موجود که به صورت نیمه مخروبه است فاقد هر نوع سنگ نوشته و تزئینات

است. بدین جهت قدمت آن را به طور مشخص نمی‌توان تعیین کرد ولی با توجه به شکل ساختمان و شیوه معماری به‌کار رفته و مقایسه با بناهای همزمان قدمت آن به احتمال زیاد مربوط به دوره مغول است. شکل نقشه کلیسا مشابه نقشه کلیساهای آرامنه است. مصالح به‌کار رفته از قسمت پی تا شروع گنبد از سنگ و گنبد آن از آجر انتخاب شده است. جبهه خارجی ساده ولی جبهه داخلی بنا دارای اندود گچ است. بر روی گچ‌کاری قسمت محراب کلیسا بقایای نقاشی‌هایی شامل داستان‌های مذهبی دیده می‌شود که به علت متروک بودن بنا اکثر آنها ریزش کرده است.

کلیسای سورپ سرگیس

کلیسای سورپ سرگیس در قسمت شمال غربی شهرستان خوی و در محله قدیمی امامزاده واقع شده است. با توجه به تحقیقاتی که به عمل آمده زمان ساختمان کلیسا را به دوره‌های متفاوت قرون چهارم و نهم میلادی نسبت می‌دهند و تاریخ زندگانی سرگیس مقدس نیز ۳۷۸ میلادی قید شده است. شکل خارجی کلیسا مکعب مستطیل و نقشه‌ی آن به‌صورت مستطیل به طول و عرض ۳۲ در ۱۸ و ارتفاع ۶ متر است. در داخل کلیسا شش عدد ستون سنگی با نقشه‌های صلیبی وجود دارد. در انتهای ضلع شرقی، محراب کلیسا که دو اتاق کوچک در طرفین آن قرار دارد واقع شده است. نقشه‌ی کلیسا تحت تأثیر نقشه‌های معابد ایرانی بوده و دارای دو ورودی از سمت جنوب و غرب است. چهار زوج روزنه کوچک در ضلع جنوب و شمال، سه روزنه در شرق و یک روزنه در ضلع غربی کلیسا تعبیه شده است. تقریباً دو پنجم دیوارهای بنا سنگ چپین و بخش فوقانی آن آجر چینی است. سنگ‌ها از نوع گردند.

تپه گوهران

این تپه در شرق روستای گوهران بین زمین‌های زراعی واقع شده است. شاید کهن‌ترین آثار باقیمانده از ساکنان قدیم دشت خوی «کول تپه‌ها» باشد که تا پنجاه سال پیش دو تپه در خوی در کنار روستای گوهران تازه‌کند دیده می‌شد که کول تپه یعنی تپه خاکستر نامیده می‌شود. کول یا گول در زبان پهلوی به معنی آتش بوده و تعبیرات گلخن و گر گرفتن آتش در زبان فارسی از این واژه پهلوی به جای مانده است، بعضی محققان حدس زده‌اند که این تپه‌ها بازمانده از خاکستر هیژم‌هایی است که در آتشکده می‌سوخت در دیگر جاهای ایران در نزدیک آتشکده‌های بزرگ معروف چنین تپه‌هایی نیست. آنچه از تپه فعلی گوهران باقی است هم لایه‌های سوخته و هم آثار معماری خشتی و گلی است که در اکثر نقاط تپه به وضوح مشاهده می‌شود و همچنین از تعداد سفال‌ها که به احتمال قوی مربوط به دوره‌های ماد و هخامنشی است. به صراحت می‌توان اظهار کرد که این تپه‌های منحصر به فرد در ایران است.

دروازه سنگی

دروازه سنگی خوی از نمونه‌های باقی‌مانده دوازده حصار تدافعی در جنوب شرقی شهر خوی است که جهت حفاظت شهر از تهاجم دشمن و کنترل عبور و مرور ساخته شده است. به علت گسترش شهر این بنای تاریخی در بافت جدید شهر قرار گرفته و قسمت شمالی آن متصل به بازار قدیمی خوی قرار دارد. بعضی از مورخین این اثر را به دوره‌ی ایلخانیان نسبت می‌دهند و امکان دارد در زمان عمران و آبادانی خوی توسط ایلخانیان، این دروازه نیز ساخته شده باشد. ولی منابع دیگری دروازه را مربوط به دوره قاجار می‌دانند. انتساب دوم با توجه به سبک معماری مقایسه با آثار باقی مانده قاجاریه در تبریز و خود شهر خوی معقول به نظر می‌رسد. از طرفی نیز با توجه به سر در باقی مانده این بنا مربوط به دوره ایلخانی دانسته می‌شود. این بنا از حیث جنس ساختمان با دو نوع مصالح مقاوم ساخته شده است. ضلع شمالی آن که در امتداد بازار قدیمی خوی قرار دارد با آجر ساخته شده ولی سمت جنوبی بنا از سنگ‌های تراش خاکستری و سیاه است که به صورت ترکیبات موزون و هماهنگ نماسازی شده است. این بنا در حال حاضر مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

خانه کبیری

خانه کبیری در بخش مرکزی قسمت قدیمی شهرستان خوی در ضلع شمالی کوچه امیر قرار گرفته و سه طرف مشرف به کوچه است (ساختمان با محوطه به صورت سه نبش احداث شده) و دارای دو در ورودی است که یکی از ضلع غربی به محوطه بنا که کف محوطه نسبت به کوچه حدود ۷ سانتی متر پایین تر است، قرار گرفته و دیگری از ضلع شمالی به داخل ساختمان است. در قسمت جلو ساختمان حوض نسبتاً کوچکی با عمق حدود ۵۰ سانتی متر قرار گرفته و در قسمت جنوبی محوطه ساختمان مخروبه‌ای که آوارهای پشت بام به داخل ریزش کرده مشاهده می‌شود، در ضمن با دیگر خانه قدیمی شهرستان خوی خانه‌ی آقای دکتر قربانی فاصله چندانی ندارد. با توجه به مدارک موجود و شکل معماری می‌توان اظهار داشت که احداث این بنا متعلق به اواخر دوره قاجاریه است و در وسط نقاشی رسم شده در تالار طبقه اول تاریخ ۱۳۸۲ ذکر شده است که احتمالاً قمری است و مربوط به ۴۱ سال قبل می‌شود. (سال ۱۳۸۱ ه.ش) ساختمان کبیری در قسمت مرکزی (تالار طبقه همکف و تالار طبقه اول) به صورت دو طبقه با مصالح سنگ لاشه و آجر و خشت خام و در داخل با اندود گچ کار، گچ‌بری و نقاشی و از بیرون با اندود کاغزل احداث شده است.

قسمت خارجی ساختمان به صورت خیلی ساده با اندود کاغزل پوشانیده شده و نمای مشرف به محوطه بنا با آجرکاری و گچ کاری خیلی ساده احداث شده است. قسمت داخلی ساختمان در طبقه همکف کلاً فاقد هرگونه تزئینات است فقط در قسمت مرکزی گچ‌بری‌های خیلی ساده در سقف دیده می‌شود.

خانه یوسفی

خانه یوسفی در جبهه شمالی شهر خوی و در جناح غربی

خیابان طالقانی کوچه شهربانی سابق قرار گرفته است. با توجه به شکل معماری و نوع تزئینات و مصالح به کار رفته و مقایسه آن با دیگر ابنیه تاریخی خوی قدمت این مجموعه به اواخر دوره قاجاریه می‌رسد ورودی این بنا از کوچه (جبهه شرقی) به حیاط چهارگوش است که با گل و درخت و حوضچه نسبتاً بزرگی همراه با موزائیک کاری زیبایی آرایش یافته است. در اضلاع شمالی و غربی حیاط دو واحد که از نظر شکل تزئینات، مصالح و دوره به هم اختلاف دارند، احداث شده است. تنها در ضلع شرقی و جنوبی حصار محیطی با آجر و خشت با ارتفاع بلند دیده می‌شود. واحد معماری که در ضلع غربی است هسته‌ی مرکزی را تشکیل می‌دهد به صورت دو طبقه ساخته شده است. طبقه همکف را یک تالار و دوراها رو کم ارتفاع با آجر است ولی طبقه دوم با آجر و خشت شامل یک شاه‌نشین و دو اتاق کوچک به صورت قرینه در طرفین فضا سازی شده است.

واحد معماری ضلع شمالی به صورت یک طبقه با گچ و خشت و آجر و اتاق‌های تو در تو جداره‌ای که بین آن‌ها فضاهای خالی برای مقاومت در برابر زلزله در نظر گرفته شده، قرار دارد. ساختمان مذکور برای سکونت ساخته شده و از خصوصیات بارز آن تناسب معمول معماری، فضا سازی با نیازهای مردم و هماهنگی با زندگی روزمره که باعث شده این نوع بافت‌ها با دوام‌تر و مردم وارتر به نظر بیایند.

پیشانی بنا همراه تاج شیروانی شکل آرایش شده و جلب توجه می‌کند، آجرهای حواشی روشنایی‌ها در نمای خارجی با اندود گچ و گچ‌بری‌هایی نقاشی شده‌اند و جبهه داخلی با ارسی‌ها و شیشه‌های رنگی و تک مناظر طبیعی و انسانی و گچ‌بری‌های ساده شیشه‌ای، شومینه‌های تزئینی با رنگ روغن دارای ارزش هنری است.

نمای خارجی واحد ضلع شمالی با گچ‌بری‌های دایره‌ای و هلالی به صورت گل و بوته‌ای در بالای روستنایی‌ها و پیشانی، با ستون نماهای نیم‌برجسته طراحی و آذین بندی شده‌اند. چون این بنا در طول سالهای طولانی همواره محل سکونت بوده است، بارها و بارها تعمیر و بازسازی شده است این تعمیرات شامل تعمیرات داخلی و خارجی در بناست. چون این بنا تحت مالکیت خصوصی است، بنابراین تعمیرات انجام شده تحت نظارت میراث فرهنگی نبوده است و کارهایی کاملاً سلیقه‌ای و شخصی است. از دیگر خانه‌های قابل ذکر که در زمره خانه‌های شاخص و باستانی شهر خوی هستند می‌توان به خانه‌های قربانی، سردار، سیوانی، هاشمی، سربخشی، شفیعی (کلاً تخریب شده)، میرهاشم، آیت‌اللهی، قاسمی، ابراری اشاره کرد که اکثراً متعلق به دوران قاجار هستند.

پل خاتون

در دو کیلومتری جنوب شرقی شهرستان خوی روی یکی از شعبات رودخانه قطور و در چهل متری سمت چپ جاده آسفالت خوی- سلیمان احداث شده است. در حال حاضر از این پل استفاده نمی‌شود. و عبور و مرور از روی پل جدیدی که احداث شده انجام می‌گیرد.

با توجه به مدارک تاریخی این پل از آثار (احمد خان دنبلی)

از بزرگان خوی بوده که بین سال‌های ۱۱۷۰-۱۲۰۰ هجری قمری ساخته شده است و مربوط به دوره زندیه می‌شود. معماری پل دارای هفت دهانه بزرگ روبه روی پایه‌های سنگی به صورت منظم ۷ طاق‌نمایی تزئینی تمبیه شده است که با ساختمان اصلی بنا هماهنگی خاصی دارد. طول پل ۶۰ متر و عرض آن ۸/۷۰ و ارتفاع پل از پایه ۶/۵ متر است.

حمام های قدیمی

در شهر خوی حمام‌های قدیمی زیادی از جمله حمام صمد بیگ، حمام امامزاده و حمام اتحادیه وجود دارد که همگی متعلق به دوران قاجاریه هستند اما متأسفانه تاکنون در مورد هیچ کدام از حمام‌های فوق گزارشی از طرف میراث فرهنگی ارائه نشده است و هیچ یک به ثبت نرسیده‌اند.

دژ بسطام

دژ بسطام در جوار روستای بسطام واقع شده است و توسط روسای دوم (۶۴۵-۶۸۵ پیش از میلاد) ساخته شده و یکی از مهم‌ترین آثار اورارتویی زمانی خود بوده است. این قلعه با سلطه قوم ماد بر این منطقه به صورت متروک مانده است و فقط در دوران قرون وسطی (همزمان با دوره مغول) توسط گروهی از مسیحیان مورد سکونت قرار گرفته که از آن‌ها نقش صلیب‌هایی بر روی صخره‌های باقی مانده است. آثار دوره اورارتویی شامل ساختمان شرقی: محله مسکونی، قلعه، آثار پشت دژ و کانال آبرسانی است. کاوش‌های باستانی نشان می‌دهد که این قلعه طی ۵۰ سال و در سه مرحله ساخته شده و دارای معبد، بازار، و مقر حکومتی، برج، بارو، دروازه و راه‌های مخفی خروج مخصوص به خود بوده است. قلعه دارای دیوارهای مستحکم سنگی است که روی صخره‌ای بلند مشرف به دره‌ای بزرگ قرار دارد سه اشکوب (طبقه) با کارکردهای مختلف است:

اشکوب تختانی مشتمل بر دروازه، مهمانسرا، اصطبل و قرارگاه سربازان و اشکوب میانی که معبدی است با اطاق‌های متعدد، اشکوب فوقانی که اوج هنر معماری اورارتویی است و دارای سکونت‌گاه، مقر فرماندهی و راه‌های خروجی به بیرون از قلعه است.

مسجد سرخ چورس (قره‌ضیاءالدین)

این مسجد در شمال شرقی چورس از توابع جایپاره واقع شده است. روستای چورس در ۷ کیلومتری جنوب شرقی قره‌ضیاءالدین و شمال شرقی شهرستان خوی واقع شده است. بر اساس کتیبه‌ای که امروزه از بین رفته است و فقط محل آن باقی مانده است می‌توان تاریخ بنای مسجد را دوره صفویه ذکر کرد. نقشه‌ی مسجد به شکل مربع است، مسجد صحن ندارد و شبستان مسجد چهار ستون سنگی تراش با سر ستون نقش ساده دارد. سقف پوشش مسجد به صورت طاق و گنبدی بوده که فقط دو چشمه از گنبد‌های سقف باقی مانده است. از این مسجد در زمان ساخت به‌عنوان محل عبادت شیعیان روستای چورس استفاده می‌شده است و بدلیل تخریب متروکه شده است.